

Fördjupning i nyttodjur och växter som gynnar specialisterna

Man brukar skilja på generalister och specialister när man talar om nyttodjur. Generalister äter det som de kommer över och specialister, är de som är specialiserade på en viss växt/art/föda. Många vilda pollinerare är specialister och deras kroppar och tungor passar bara i en viss växt, solitärbin är ofta specialiserade på en särskild kategori och jag tror det är därför som det är särskilt viktigt att försöka odla växter från de fyra viktigaste växtfamiljerna, flockblommig, korgblommig, kransblommig och korsblommiga i varje period/månad. Men det är inte möjligt och därför behöver vi plantera växter från flera andra växtfamiljer som blommar för att se till att insekter har mat under hela växtsäsongen. Jag har tagit fram exempel på växter som tillhör de viktigaste familjerna och ger exempel på växter som tillhör dessa kategorier.

Korgblommiga

Växter från den korgblommiga familjen är jordens artrikaste, med över 1500 släkten och 23 000 arter. De har små blommor samlade i en "korg" och innehåller mycket nektar. Här kan vi till exempel hitta maskros, vägtistel, rödklint, renfana, ålandsrot, svartrot, röd solhatt, jordärtskocka, aster, ringblomma, kamomill.

Flockblommiga

Denna kategori har blommor i sammansatta flockar, med små blommor som växer i flock och som har mycket nektar. Många vanliga ettåriga växter finns i denna grupp men också två- och fleråriga. Exempel: dill, persilja, morot, palsternacka, libsticka, kvanne, kirskål, spansk körvel, kummin, bronsfänkål.

Kransblommiga

Ett- eller fleråriga, ofta aromatiskt doftande örter eller halvbuskar som har små blommor. Många kryddor hör till denna grupp till exempel basilika, rosmarin, mejram, oregano, kryddtimjan, kryddsälvia, pepparmynta, kungsmünta, citronmeliss, isop, lavendel men också jordreva och plister som är intressanta växter i en skogsträdgård.

Korsblommiga

Namnet kommer från att blommornas fyra blad bildar ett kors. Blommorna sitter ofta i klasar. Familjen kallas också kålväxter eftersom många i kåkfamiljen hör till denna grupp så som löktrav som är tvåårig men som självsår sig lätt och som passar utmärkt i en skogsträdgård. Pepparrot, ryssgubbe, strandkål samt broccoli, brysselkål, blomkål, kålrot, raps med flera.

Här följer en lista några insekter som är specialister, dvs de som är specialiserade på en viss växt/art/föda.

- Parasitsteklar - specialiserade på en art. Bra i äppelodling mot larver som gillar frukt.
- Solitärbin - nyttodjur som pollinerar. Är specialister.
- Humlor - en av de tidigaste pollinatörerna som vaknar redan vid 5-10 grader.
- Småfåglar - finns både specialister och generalister. Föredrar proteinrik föda

Här är en lista på intressanta insekter och deras egenskaper:

- Spindlar - äter det de kommer över.
- Rovkvalster - sprids med vinden.
- Jordlöpare - rovdjur.
- Flugbaggar - rovdjur.
- Blomflugor - äter bladlöss. Inte alla arter är nyttiga.
- Guldögonsländor - äter bladlöss och även kållarver.
- Rovstinkflyn - köttätare, äter löss. Är en skinnbagge.
- Tvestjärtar - generalist, men föredrar kött. Har vingar vikta 40 ggr. Läger ägg som först får ögon. Sköter om sina barn.
- Gallmyggor - köttätarna intressanta. Sägs vara skadedjur men inte alltid sant.
- Rovfåglar - kan ta småfåglar, men tar ofta skadedjur som sork mm.
- Igelkott och vessla - k äkar ägg.
- Fladdermöss - tar myggor.
- Spetsmöss - rovdjur, k äkar snigel ägg. (Näbbmusen är en spetsmus, den piper mer än andra spetsmöss).
- Grodor och paddor - generalister, k äkar snigel ägg.
- Ormar och ödlor - rovdjur.

Övrig information om det jag vet om insekter och hur vi kan hjälpa nyttodjuren:

Tvestjärtar och skinnbaggar äter stora mängder löss. Man kan locka till sig tvestjärtar genom att hänga blomkrukor i träderna med lite hö i. Myror använder löss som mjölkkor och därför hindrar dem andra insekter från att äta upp löss, vita flygare och sköldlöss. Myror vill åt den honungsdagg som dessa insekter producerar. Insektshotell och fågelholkar är en god investering eftersom det lockar till sig nyttiga pollinerare som fjärilar, bin, humlor och nyckelpigor och fåglar som äter många insekter och larver. Bin sägs avge myrsyra när de flyger som är bra mot svampsjukdomar.

Blomflugans larver äter löss. Getingar och solitärbin föder upp sina larver på insekter och insektslarver. Jordlöpare äter insekter och larver. Nyckelpigan lägger sina gula ägg där det finns bladlöss och när de kläcks börjar de äta bladlöss. Även vuxna nyckelpigor äter löss. Näbbstinkfly äter bladloppor, löss och trips med mera. Parasitstekel parasiterar på löss och kålfjärilens larver. Stinksländans larver kallas bladluslejon för att det älskar bladlöss.

Bra att lämna högar med ris och låta växter stå kvar i trädgården - städa inte för noga! Bra med halm och hö eftersom djur övervintrar ofta i gräs men det behöver vara torrt. Stenrösen bra för mångfald. Vatten, måste finnas lättillgängligt hela säsongen och det är viktigt med både djupa och ytliga/grunda vatten. Blomning och vatten hela året innebär rikt djurliv!

Tips: Jordbruksverket har intressant information om vilda bin som går att ladda ner som PDF gratis.

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/jo188.html>